

Polska imigracja w USA w okresie poakcesyjnym. Portret statystyczny i przyczyny wyjazdów

ANNA FIŃ¹

ORCID 0000-0003-0366-6652

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Abstrakt

Celem prezentowanego tekstu jest pokazanie ogólnego obrazu polskiej transatlantyckiej migracji poakcesyjnej oraz refleksja, na ile różni się ona od poprzednich fal migracyjnych, na ile zmieniła obraz polskiej zbiorowości imigracyjnej w USA oraz na ile wpisuje się w ogólne prawidłowości poakcesyjnej migracji zaoceanicznej z Europy. W artykule skupiam uwagę na kilku kategoriach opisu: skali i dynamice wyjazdów, przemianach osadnictwa, charakterystyce społeczno-ekonomicznej oraz przyczynach emigracji do USA w dobie poakcesyjnej. Wskazuję też na znaczenie odmiennego, niż przed dekadami, sposobu doświadczania migracji tymczasowej, cyrkulacyjnej i nieregularnej przez polskich (ale też europejskich imigrantów), a także nowych sił napędzających transatlantycką migrację z Polski. Jednocześnie ważnym celem artykułu jest rozpoczęcie dyskusji naukowej na temat możliwości zmian stosowanych w dotychczasowych badaniach europejskich grup imigracyjnych w USA, periodyzacji i kategoryzacji, by bardziej odpowiadały na wyzwania współczesnych zmian społeczno-kulturowych i politycznych.

Słowa kluczowe: polska imigracja w USA, europejska imigracja w USA, Polonia amerykańska, społeczno-ekonomiczna mobilność, migracja transatlantycka, imigracja w Stanach Zjednoczonych

Polish Immigration to the USA in the Post-Accession Period. Statistical portrait and reasons for emigration

The purpose of this text is to provide a general characteristic of Polish transatlantic post-accession migration and to examine how it differs from previous migration waves. Additionally, this analysis will evaluate the impact of these movements on the image of the Polish immigrant community in the USA and assess its alignment with broader patterns of overseas migration from Europe in the

¹ Kontakt: anna.fin@uken.krakow.pl; annafin@interia.pl

post-accession period. The analysis focuses on several categories of description, including the scale and dynamics of emigration, changes in settlement patterns, socio-economic characteristics, and the reasons for emigration to the USA in the post-accession era. The author additionally highlights the significance of the distinct manner in which temporary, circular, and undocumented migration is experienced by Polish (as well as other European migrants) in comparison to that of previous decades. Furthermore, she examines the new factors driving transatlantic migration from Poland. At the same time, an important aim of the article is to initiate a scholarly discussion on the possibility of changing the periodization and categorization used, in previous studies of European immigrant groups in the USA, to make them more responsive to the challenges of contemporary socio-cultural and political change.

Keywords: Polish immigration in the USA, European immigration in the USA, Polish Americans/Polonia, socio-economic mobility, transatlantic migration, US immigration

1. Słowo wstępne i uwagi metodologiczne

Już w pierwszej dekadzie od akcesji Polski do Unii Europejskiej (UE) w maju 2004 roku badacze i badaczki migracji zwracali uwagę na istotne przemiany wzorów emigracji z Polski i co za tym idzie ukształtowanie się tzw. nowej geografii mobilności (np. Kaczmarczyk 2008, Kaczmarczyk 2010, Anacka 2010, Garapich 2014), jak również modyfikację w zakresie jej form, spowodowaną nowym kontekstem polityczno-prawnym, społecznym i obywatelskim (Garapich i in. 2018). W wymiarze kontynentalnym migracje poakcesyjne – jak nazywa się występujące po roku 2004 procesy mobilności przestrzennej Polaków – wpłynęły na ukształtowanie się nowych szlaków migracyjnych prowadzących zarówno do krajów UE, jak i pozaunijnych, stosujących część unijnego prawodawstwa (zwłaszcza w zakresie swobody przemieszczania się i pobytu obywateli UE; np. Norwegia czy Islandia) (Garapich i in. 2018). Choć obecnie, dwie dekady po akcesji do struktur unijnych, Polskę charakteryzuje dodatnie saldo migracji (GUS 2022), to ciągle obywatele polscy pozostają jedną z największych grup obywateli UE mieszkającą w innych krajach unijnych (Eurostat 2022). Dane Głównego Urzędu Statystycznego (2022) wskazują, że około 1,5 miliona Polaków posiada status długookresowych imigrantów czasowych, przy czym 94% przebywa w krajach europejskich. Podobnie emigracja na pobyt stały na ogół odbywa się w obszarze UE, choć w tym przypadku w grupie trzech głównych miejsc docelowych znajdują się Stany Zjednoczone. Biorąc pod uwagę najnowsze, oficjalne statystyki (Eurostat 2023, UK Cenus 2021, ACS 2022) wskazać można na następujące, główne miejsca koncentracji polskich, poakcesyjnych imigrantów: Niemcy (784 tys.), Wielka Brytania (682 tys.), USA (374 tys.), Niderlandy (186 tys.).

Dane te jasno wskazują, że spowodowana akcesją modyfikacja wzorów emigracji nie zahamowała ruchu migracyjnego na kontynent północnoamerykański, choć niewątpliwie wpłynęła na spadek jego intensywności i dynamikę (Iglicka 2008, Fiń 2014). Fakt ten nie powinien zaskakiwać, jeśli za Barbarą Cieślińską przyjmiemy, że „wzory emigracyjne można zaliczyć do sfery kultury, które jako takie nie zmieniają

się zbyt gwałtownie” (Cieślińska 2012: 162). Zwracają na to uwagę także badacze współczesnej włoskiej imigracji w USA Laura E. Ruberto i Joseph Sciorra pisząc, że „spadek włoskiej imigracji do USA nie oznaczał jej ustania” (Ruberto, Sciorra 2017:8). Ukształtowane w przeszłości, utrwalane przez dekady, transformowane przez różne konteksty prawne, geopolityczne i społeczne szlaki migracyjne (nazywane też tradycyjnymi) trwają, co pozwala traktować określone ruchy migracyjne w kategoriach „zmiennego zjawiska długiego trwania”². Tak też rozpatrywać należy polską imigrację do USA. Jaka jest jej skala i dynamika dwie dekady od wejścia Polski w struktury unijne? Do jakich przeobrażeń doszło w zakresie przyczyn wyjazdów transkontynentalnych od roku 2004? I w końcu: czy i jak zmieniło to statystyczny obraz zbiorowości polskich imigrantów³ w USA? To główne pytania, na które postaram się odpowiedzieć w tym artykule⁴. Prezentowany tekst lokuje się w ramach szerszej, mało jednak obecnej w literaturze przedmiotu, problematyki: poakcesyjnych migracji w wymiarze międzykontynentalnym (inaczej: transatlantyckich/zamorskich/zaoceanicznych migracji poakcesyjnych), a jego celem jest ukazanie podstawowych zmian w zakresie skali i charakteru tych procesów na przykładzie polskich imigrantów w USA.

Kilka słów wypada nakreślić o przyjętym sposobie periodyzacji i rozpatrywania polskiej imigracji do USA. Ponieważ tradycje badań nad imigracją europejską, w tym polską, w USA są długie (sięgają korzeniami do czasów Szkoły Chicagowskiej oraz przełomowej książki Oscara Handlina *The Uprooted* (1952), zdołano wypracować swoistą chronologię, która w zależności od przyjętego kryterium dzieli procesy emigracyjne z państw europejskich na poszczególne okresy, najczęściej określone mianem fal migracyjnych oraz „starą” i „nową” imigrację. Kryteriami dokonywanych podziałów były najczęściej: a) sytuacja polityczna i ekonomiczna w kraju wysyłającym (np. dwie wojny światowe, zimna wojna, transformacja ustrojowa w krajach Europy Środkowej oraz Wschodniej); b) procesy legislacyjne w kraju przyjmującym: np. wprowadzenie w 1965 roku *Hart Celler Act*, dzielące procesy imigracyjne do USA na dwie wielkie fale „starą” – sprzed tego okresu, zwykle europejską oraz „nową” – po tym czasie, zróżnicowaną składowo, z dominacją imigrantów azjatyckich, latynoskich i pochodzących z Wysp Pacyfiku (zob. np. Waters, Ueada 2007); oraz c) charakterystyczny dla danego okresu historycznego dyskurs oparty na postrzeganiu statusie grupy i pierwszeństwie jej napływu do USA, który stał się podstawą podziału europejskiej imigracji na „starą” i „nową” (np. McDonagh 1953, Daniels 2002, Baylor 2014). Kryteria te nie są oczywiście rozłączne, ale warunkują się wzajemnie. Co jednak istotniejsze zbudowana na ich podstawie periodyzacja, stanowiła podstawę naukowych

² Termin ten do opisu charakteru procesów migracyjnych został użyty przez Marcina Króla; zob. M. Kula (2007), *Migracje: zmiennie zjawisko długiego trwania*, *Przegląd Polonijny*, 2, 9–17.

³ Stosowanymi w tekście terminami: zbiorowość polskich imigrantów, polska grupa imigracyjna, grupa polskich imigrantów określam grupę osób, które urodziły się w Polsce i napłynęły do USA.

⁴ Tekst ten jest swoistym uzupełnieniem i rozszerzeniem o nowe dane, analizy i interpretacje artykułu z roku 2014; zob. A. Fiń (2014). *Współczesna polska emigracja w USA: skala, rozmieszczenie przestrzenne, przyczyny wyjazdów*. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*, 2, 105–131.

argumentacji i opisów. I tak polska imigracja do USA jest imigracją „starą”, sprzed ery *Hart Celler Act*, wpisuje się jednocześnie w „nową” europejską imigrację (co określiło na długie dekady jej status w społeczeństwie przyjmującym i sposoby jej postrzegania (zob. więcej min. Babiński 2009) i jest podzielona na cztery zasadnicze okresy, gdzie najnowszy rozpoczyna się w roku 1990 wraz z upadkiem komunizmu w Europie.

W komentarzu nad współczesną włoską imigracją w USA badaczka historii tej grupy migracyjnej, Donna Gabaccia, zwraca uwagę na podwójne znaczenie takich periodyzacji. Periodyzacje budowane przy uwzględnieniu zachodzących zmian charakteru migracji, sprawiają, że grupy migracyjne „stają się poznawalne jako podmioty historyczne” (Gabaccia 2017:189–190). Periodyzacje, które są powszechne, bezkrytycznie przyjmowane, nieweryfikowane i nieuwzględniające procesów zmian społeczeństw przyjmujących i wysyłających, powodować mogą pewne zniekształcenia interpretacyjne. Podobnie wygląda kwestia przyjmowanych w badaniach europejskich grup migracyjnych w USA sposobów ich kategoryzacji do konkretnych regionów Europy. Także i w tym przypadku niejednokrotnie określały one sposób myślenia o przybyszach z Europy. Najbardziej trwały okazał się przy tym, oparty na politycznych kryteriach przynależności do tzw. „bloku wschodniego”, sposób klasyfikowania grup migracyjnych z Europy Środkowej oraz Wschodniej jako Wschodnich Europejczyków. W klasyfikacji tej zwraca uwagę jej płynność i nieostrość⁵ – np. wyłączone są z niej Niemcy, pomimo iż połowa terytorium państwa pozostawała za „żelazną kurtyną” (NRD); a także wysoki poziom inercji – pomimo wielu zmian geopolitycznych i społeczno-kulturowych (np. transformacja ustrojowa czy poszerzenie struktur Unii Europejskiej) nadal (zwłaszcza w piśmiennictwie amerykańskim) pozostaje ona podstawą prowadzonych analiz i interpretacji, w tym nad współczesnymi procesami imigracji Europejczyków (zob. m.in. Robila 2010, Michalikova 2017, Michalikova 2018, Batalova, Oyolola 2024). Analogicznie jak w przypadku periodyzacji, tak i tutaj niedostosowanie kryteriów klasyfikacji do zmieniających się warunków społecznych lub oparcie ich o pewne dominujące w przeszłości dyskursy może dać efekt nadmiernych uogólnień w czynionych interpretacjach. O „niebezpieczeństwach” takich więcej pisze Nancy Foner, ujmując je w kategoriach „nadużyć historii” (*abuses of history*) (Foner 2019)⁶. Autorka wskazuje, że nie są od nich wolne także socjologiczne badania migracyjne, co znajduje wyraz w powtarzaniu znanych, ugruntowanych tez, będących w nowych warunkach nadinterpretacjami: zniekształcającymi lub uniemożliwiającymi dostrzeżenie nowych wymiarów życia i doświadczeń poszczególnych grup imigrantów. W kontekście współczesnej, zwłaszcza poakcesyjnej, polskiej imigracji do USA takim swoistym zniekształceniem jest lokowanie

⁵ Wskaźnikiem owej płynności i nieostrości jest też fakt klasyfikacji w przedwojennych spisach amerykańskich niektórych grup, zaliczanych obecnie do wschodnioeuropejskich, do kategorii Europa Środkowa; zob. *Historical Statistics of the United States, 1789–1945*, Bureau of the Census, za: Diner, Bon Tempo (2022, 163).

⁶ Powołując się na Carla Becka, N. Foner argumentuje, że „historia jest tym, co terazniejszość wybiera do pamiętania z przeszłości i w tym zakresie często ją zniekształca” (Foner 2019: 4).

problematyki tej grupy w kontekście socjalistycznym bez uwzględnienia szeregu zmian społeczno-kulturowych, prawnych i ekonomicznych, jakie w społeczeństwie polskim spowodowały procesy globalizacji, przyjęcie do NATO oraz/ a może przede wszystkim – akces Polski do Unii Europejskiej. Globalne repozycjonowanie Polski, będące konsekwencją tych zmian, odciska swoje piętno na zjawiskach i procesach migracyjnych i to w wielu wymiarach: składzie strumienia migracyjnego, decyzjach migracyjnych, statusie migranta etc. Dodatkowo pojawienie się w dyskusji nad migracjami koncepcji transnarodowości (zob. m.in. Glick Schiller 1999, Morawska 2007), superróżnorodności (Vertovec 2007, 2023) czy kosmopolityzmu i nowych form obywatelstwa (np. Zimer, Roberts 2012), w ramach których to właśnie UE jest postrzegana jako „pierwszy kosmopolityczny model międzynarodowy” (Beck, Grande 2008), sprawiają, że lokowanie problematyki współczesnej polskiej grupy imigracyjnej w USA w kontekście socjalistycznym traci na znaczeniu. Jeśli, jak twierdzą Hasia Diner i Carl Bon Tempo, zimna wojna była kluczowym czynnikiem kształtującym imigrację do USA w XX wieku (Bon Tempo, Diner 2022: 217), to za równie kluczowy faktor w rozpatrywaniu przemian europejskich grup imigracyjnych oraz współczesnych wyjazdów z Europy do USA uznać należy poszerzenie struktur unijnych w 2004 roku i ich konsekwencji.

W artykule tym skupiam uwagę na polskiej imigracji do USA po roku 2004, którą określam jako transkontynentalną, europejską migracją poakcesyjną, i która stanowi drugi okres, wyszczególnionej przez badaczy, IV fali polskiej imigracji w USA. Termin ten traktuję przy tym dość umownie, odnosząc go do ruchów migracyjnych objętych cezura czasową 2004–2024 i akcentując tym samym jego specyfikę względem poprzednich fal migracji transatlantycznych z Polski do USA. Na potrzeby analizy posługuję się proponowaną przez N. Foner (2006) perspektywą opisu *then and now* aniżeli *then to now* (której zwolennikiem skądinąd jestem)⁷. Zależy mi bowiem nie tyle na dokonaniu opisu ciągłości procesów przemian polskiej imigracji do USA, ile na dostarczeniu informacji na temat teraźniejszego obrazu polskiej zbiorowości imigracyjnej.

Prezentowane analizy opierają się na dwóch rodzajach danych i tym samym dwóch podejściach badawczych: ilościowym i jakościowym. Po pierwsze zastosowana została ilościowa analiza danych zastanych, które tworzą amerykańskie statystyki spisowe: *US Census*, *American Community Survey*, a także statystyki imigracyjne, gromadzone przez Office of Homeland Security Statistics U.S. Department of Homeland Security i publikowane w formie tzw. roczników statystyk imigracyjnych: *Yearbook of Immigration Statistics*. W przypadku tego ostatniego źródła analiza opiera się na danych dostępnych w rocznikach od 2005 do 2022 roku. Po drugie, w artykule wykorzystana została jakościowa analiza źródeł wywołanych, które w tym przypadku stanowią indywidualne

⁷ To analityczne podejście odnosi się do dwóch możliwych sposobów opisu imigracji i doświadczeń imigrantów w Stanach Zjednoczonych. Pierwsze podejście ma charakter bardziej porównawczy i dotyczy opisu imigracji i/lub sytuacji określonej grupy „kiedyś (w przeszłości) oraz obecnie (w teraźniejszości). Podejście drugie odnosi się zaś do ukazania zmian doświadczeń imigrantów w czasie. To podejście Autorka określa historycznym podejściem „stawania się” (*historical ‘becoming’ approach*) (Foner 2006: 33).

wywiady pogłębione (IDI) z polskimi imigrantami poakcesyjnymi, przeprowadzone w okresie od listopada 2022 do czerwca 2023 w Nowym Jorku⁸. Materiał empiryczny stanowią wywiady z 17 osobami, które przyjechały do Stanów Zjednoczonych w okresie poakcesyjnym i w czasie prowadzenia wywiadów zamieszkiwały w mieście Nowy Jork⁹. Dokonana na potrzeby tego tekstu analiza oparta została jedynie na tych fragmentach przeprowadzonych rozmów, które odnoszą się do przyczyn przyjazdu do USA. W ten sposób postaram się dostarczyć informacji o motywach skłaniających do osiedlenia się w Stanach Zjednoczonych w nowych, spowodowanych akcesją warunkach.

2. Ogólne prawidłowości emigracji z Europy do USA w okresie poakcesyjnym

Pierwszym kontekstem opisu polskiej imigracji do USA jest ukazanie ogólnych prawidłowości ruchu migracyjnego z krajów europejskich na nowy kontynent. Imigranci (udokumentowani) stanowią obecnie blisko 14% amerykańskiej populacji (przeszło 46 mln osób), przy czym przybysze z Europy to 10% tej grupy i ledwo 1,5% całkowitej liczby ludności w USA. Tabela 1. prezentuje, jak wraz z nastaniem ery post-Celero-wskiej (po 1965 roku) zmieniała się liczba europejskiej imigracji w USA. Była ona

⁸ Materiał empiryczny gromadzony był w ramach mojego indywidualnego projektu badawczego „Współczesna polska imigracja w USA”, dotyczącego wpływu zmian charakteru migracji na procesy przemian szeroko pojętej etniczności oraz etnicznych skupisk/imigracyjnych enklaw/*ethnic neighborhood* w globalnym mieście, jakim jest Nowy Jork. Ponieważ projekt ten jak dotąd nie zdobył zewnętrznego finansowania (osobnego grantu), badania te prowadzone są z przerwami, w zasadzie od 2013 roku. Z uwagi na brak zewnętrznego finansowania badania prowadziłam wykorzystując w tym celu swoje krótkie pobyty w USA, np. wyjazdy konferencyjne oraz gromadząc dostępny materiał zastany. Niektóre działania pozwoliły mi sfinansować środki badawcze przyznane w ramach tzw. Badawczego Funduszu Dyscyplin (PBU) Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wywiady, na których opieram analizę zamieszczoną w tym artykule, zostały zebrane w trakcie mojego rocznego pobytu w NYC w ramach Fulbright Senior Award 2022/23, gdzie realizowałam projekt dotyczący rozwoju fotografii migracyjnej. Materiał empiryczny, na którym opiera się prezentowany artykuł, w całości został zebrany w ramach dodatkowej aktywności badawczej.

⁹ Generalnie w badanej próbie znalazły się osoby wyjeżdżające w różnym okresie ostatnich dwóch dekad, przy czym 5 badanych przybyło w okresie 2015–2016; po 4 osoby w latach 2004–2006 oraz 2019–2021; 2 osoby w przedziale czasowym 2011–2012. W próbie znalazły się też dwie osoby zakwalifikowane jako liderzy społeczności, które przyjechały do USA w przededniu akcesji Polski do UE: w roku 2002/2003. Osoby te posiadały prawo stałego pobytu, a uwzględnienie ich w próbie nie zmienia w żaden sposób wnioskowania dotyczącego podjętej w artykule analizy przyczyn wyjazdów. Względnie jednorodny był status imigracyjny moich rozmówców: tylko jedna osoba posiadała status nieuregulowany, dwie w momencie prowadzenia rozmów doświadczały temporalności, przebywając w USA na wizach czasowych/nieimigracyjnych (studenckiej (kategoria F) oraz dla osób o wyjątkowych uzdolnieniach (kategoria O)); pozostali zaś byli stałymi rezydentami lub posiadali obywatelstwo amerykańskie. Aż czterech rozmówców posiadało wcześniejsze doświadczenia migracyjne w innych krajach europejskich i Kanadzie, zatem USA nie były ich pierwszym krajem imigracji. Co ciekawe wszyscy badani posiadali wykształcenie wyższe, przy czym trzy osoby ukończyły studia wyższe nie tylko w Polsce, ale i w USA. W próbie znalazło się 5 kobiet i 12 mężczyzn.

dominującą grupą w kategorii *foreign-born*¹⁰ w dekadzie lat 60. i 70. XX w. (a także wcześniej), po czym zaczęła liczebnie spadać. Przyczyny tego stanu rzeczy wyjaśnić można przy odwołaniu do klasycznego modelu migracji: teorii *push – pull*, akcentującej znaczenie czynników wypychających i przyciągających. Odegrały przede wszystkim rolę zmieniające się na obu kontynentach czynniki makrostrukturalne: warunki ekonomiczne, rozwiązania legislacyjne, zmiany geopolityczne, uwarunkowania polityczne, ale i społeczno-kulturowe. Mniej czynników zaczęło z Europy wypychać i mniej zaczęło przyciągać do Ameryki. Lepsze życie, wolność polityczna i religijna oraz możliwości ekonomiczne, opisywane przez C. Bon Tempo i H. Dinner (Bon Tempo, Diner 2022: 362) jako główne „amerykańskie wabiki”/ siły przyciągające, stały się też domeną europejską. Przestały więc pełnić funkcję czynnika wypychającego. Widać to zwłaszcza na przykładzie Europy Środkowej (np. Polska, patrz: Tabela 3. oraz kolejne części artykułu), w przypadku której obniżenie poziomu wyjazdów (w porównaniu z ostatnimi dwiema dekadami wieku XX) jest szczególnie wyraźne. Ruch migracyjny z Europy oczywiście nie został zahamowany, choć największa liczba europejskich imigrantów (ok. 60%) przybyła jeszcze przed 2000 rokiem (Batalova, Oyolola, 2024). Generalnie, na przestrzeni czterech ostatnich dekad zmniejszył się on w przypadku jednych grup (np. polskiej czy irlandzkiej), a wzrósł w przypadku drugich (np. wśród Rosjan, Rumunów, Albańczyków czy Ukraińców). W przypadku Brytyjczyków czy Niemców dynamika migracji w analizowanym okresie okazała się stosunkowo stabilna, oscylująca wokół poziomu dekady lat dziewięćdziesiątych XX w. Obserwowane modyfikacje wzorów migracji z Europy do USA wpłynęły też na pewne przekształcenia w strukturze etnicznej europejskiej grupy imigracyjnej (zob. Tabela 4.). Głównymi krajami pochodzenia europejskich imigrantów są obecnie kolejno: Wielka Brytania, Niemcy, Ukraina, Rosja, Polska oraz Włochy. Nie zmieniło to jednak zasadniczo wielkości poszczególnych diaspor. Głównymi europejskimi diasporami, w następującej kolejności, pozostają nadal: niemiecka, brytyjska, irlandzka, włoska, polska i francuska (Batalova, Oyolola, 2024).

Imigracja Europejczyków do USA w okresie poakcesyjnym ma wyraźnie zawodowy i rodzinny charakter. W latach 2005–2022 blisko połowa Europejczyków (46,4%, ok. 758 tys. osób) uzyskiwała prawo stałego pobytu na podstawie kontraktów i działalności zawodowej; zaś 35% stanowiły osoby sponsorowane przez rodziny lub posiadające w USA krewnych: dzieci, rodziców, współmałżonków etc¹¹. Stosunkowo

¹⁰ Terminem tym określa się osoby urodzone poza granicami USA.

¹¹ W przypadku USA istnieją dwie kategorie wiz imigracyjnych, uwzględniających powiązania rodzinne (*Family Based Immigration*): pierwsza tzw. preferencje rodzinne czy sponsorowanie przez rodzinę odnosi się do sytuacji, kiedy członkowie rodziny, spoza najbliższej rodziny, mogą być uprawnieni do imigracji. W praktyce oznacza to, że obywatel lub stały rezydent może sponsorować imigranta w czterech kategoriach: niezamężne dzieci obywateli amerykańskich i ich dzieci; małżonkowie i niezamężne dzieci cudzoziemców; zamężne dzieci obywateli USA oraz ich małżonkowie i dzieci; rodzeństwo obywateli USA oraz ich małżonkowie i dzieci. Druga sytuacja odnosi się do imigracji członków najbliższej rodziny (tzw. bliscy krewni obywateli amerykańskich). Zob. *Immigrant Classes of Admission*; <https://ohss.dhs.gov/topics/immigration> (data dostępu: 20.08.2024).

niewielki w analizowanym okresie był odsetek osób, które korzystały z loterii wizowych (ok.10%) lub otrzymywały prawo stałego pobytu na podstawie statusu uchodźcy lub azylanta (również blisko 10%) (*Yearbook of Immigration Statistics 2005–2022*). Jak wskazują Jeanne Batalova oraz Feyisayo Oyolola (2024), w przypadku Europejczyków beneficjentami programu loterii wizowej są obecnie głównie osoby z Europy Wschodniej, przybywające z dawnych republik Związku Radzieckiego. Podobnie status uchodźcy lub azylanta otrzymują najczęściej obywatele Ukrainy, Armenii, Rosji i Mołdawii (*Yearbook of Immigration Statistics 2005–2022*), co oczywiście związane jest z niestabilną sytuacją polityczną i gospodarczą w tych krajach, konfliktami politycznymi oraz toczącą się wojną rosyjsko-ukraińską.

Tabela 1.
Zmiany liczebności imigrantów z Europy w Stanach Zjednoczonych w latach 1960–2022

Rok	Liczba	Odsetek całkowitej liczby imigrantów w USA
1960	7 256 311	75
1970	5 740 891	61,7
1980	5 149 572	39
1990	4 350 403	22,9
2000	4 915 557	15,8
2010	4 817 437	12
2015	4 789 662	11
2022	4 728 948	10,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Population Division. Historical General Statistic on the Foreign-born Population of the United States: 1850 to 2000 oraz US Census 2010; Amercian Community Survey 2015 i 2022

Tabela 2.
Skala europejskiej imigracji na pobyt stały do USA w latach 1990–2022

IV Fala emigracji	Zakres czasowy	Liczba imigrantów z Europy	Procent migracji całkowitej
Okres I	1990–2000	1 291 299	12,1
	2001–2004	581 550	15,4
Liczebność ogółem		1 872 849	13,0
Okres II – poakcesyjny	2005–2014	1 051 249	9,7
	2015–2022	637 447	8
Liczebność ogółem		1 688 696	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Yearbook of Immigration Statistics 1961 to 2005 oraz Yearbook of Immigration Statistics 2005–2022

Tabela 3.

Zmiany w napływie z Europy do USA wg kraju urodzenia imigrantów
(odsetek ogólnej liczby imigracji z Europy w USA), 1990–2022

Ranga	Kraj	Okres 1990– –2000	Ranga	Kraj	Okres 2005– –2012	Ranga	Kraj	Okres 2013– –2022
1.	Polska	12,9	1.	Wielka Brytania	15,1	1.	Wielka Brytania	13,7
2.	Ukraina	10,7	2.	Ukraina	12,6	2.	Ukraina	12,0
3.	Wielka Brytania	10,3	3.	Rosja	11,6	3.	Rosja	10,7
4.	Rosja	9,7	4.	Polska	9,1	4.	Niemcy	6,0
5.	Niemcy	5,2	5.	Niemcy	6,7	5.	Polska	5,7
6.	Irlandia	4,5	6.	Rumunia	5,2	6.	Albania	5,6
7.	Bośnia i Hercegowina	2,9	7.	Albania	4,8	7.	Francja	5,5
8.	Białoruś	2,2	8.	Francja	3,8	8.	Włochy	4,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Yearbook of Immigration Statistics

Uwaga: Oszacowano na podstawie liczebności osób uzyskujących prawny status stałego rezydenta (Lawful Permanent Resident (LPR) w danym roku

Tabela 4.

Europejscy imigranci według kraju urodzenia w USA w 2022 roku

Ranga	Kraj urodzenia	Liczebność	Odsetek ogólnej liczby imigrantów z Europy	Ranga w 1990	Ranga w 1980
1.	Wielka Brytania	676 652	14,3	2	3
2.	Niemcy	537 484	11,4	1	1
3.	Ukraina	427 163	9	BD	BD
4.	Rosja	398 123	8,4	BD	BD
5.	Polska	374 056	7,9	4	4
6.	Włochy	294 936	6,2	3	2
7.	Francja	182 467	3,8	9	12
8.	Portugalia	159 626	3,4	6	7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: American Community Survey 2022 oraz Historical Census Statistics on the Foreign Born Population of the United States: 1850 to 2000

Tabela 5.
Społeczno-ekonomiczna charakterystyka wybranych grup europejskich imigrantów w USA
wg kraju urodzenia, 2022

Zmienna	Ogół imigrantów	Wielka Brytania	Niemcy	Włochy	Polska	Rosja	Ukraina
Mediana wieku	46,7	56,7	62,6	67	54,9	40,7	43,7
Wykształcenie: – na poziomie BA i więcej (w%)	34,7	52,7	40,2	30,3	35,6	65,7	54,5
Struktura zawodowa: – Specjaliści, menadżerowie, wolne zawody, pracownicy wyższego szczebla – Pracownicy fizyczni, robotnicy, pracownicy budowlani, kierowcy, etc. (w %)	37,4 27,5	66,7 9	56,4 11,9	50,9 13,6	41,2 27,3	57,2 13,2	48,1 21
Średni roczny dochód gospodarstw domowych (w dolarach)	75 489	104 115	72 331	66 432	81 437	79 848	82 411
Odsetek właścicieli domów	55,8	72,9	73,7	77,1	73,7	49,9	54,9
Średnia wartość domów	418 000	496 600	388 600	477 300	364 000	489 000	465 400
Wskaźnik ubóstwa rodzin	12	4,1	4,7	6,1	6,1	9,9	10,1
Niedostateczna znajomość języka angielskiego (w %)	46	1,4	8	30,4	42,4	33	49,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: American Community Survey 2022

Istnieje rozległa literatura dotycząca opisu sytuacji społeczno-ekonomicznej poszczególnych grup migracyjnych w USA i związanych z nimi różnic etnicznych. Traktowana jest ona zresztą jako wyznacznik poziomu integracji/asymilacji ze społeczeństwem przyjmującym, a za jej podstawowe wskaźniki uznaje się najczęściej: pozycję w strukturze zawodowej, poziom wykształcenia, dochód, czas przybycia do USA, znajomość języka angielskiego, miejsce zamieszkania etc. (zob. m.in. Alba, Nee 2005, Portes, Rumabut 2014). Analiza amerykańskich statystyk spisowych ukazuje wyraźne różnice pomiędzy grupą europejskich imigrantów a ogółem imigrantów w USA. Dotyczą one poziomu naturalizacji, zróżnicowania rasowego, niektórych cech demograficznych i społeczno-ekonomicznych oraz poziomu akulturacji, mierzonej znajomością języka angielskiego¹². Utrzymują się też pewne różnice demograficzne i społeczno-ekonomiczne pomiędzy grupami europejskich imigrantów (zobacz Tabela 5.). Biorąc pod uwagę sześć największych grup migracyjnych (Brytyjczyków, Niemców, Włochów, Polaków, Rosjan i Ukraińców) zwraca uwagę ciągle silna pozycja imigrantów z Wysp Brytyjskich: posiadają wyższe dochody oraz najwyższy odsetek osób z wykształceniem wyższym i zatrudnionych w kategorii specjalistów i kadry zarządzającej. Włochów i Polaków¹³ charakteryzuje względnie podobny status, coraz to bardziej zbliżający się do pozycji imigrantów z Niemiec (choć ciągle z pewnymi wyraźnymi odchyleniami, np. w poziomie znajomości języka angielskiego – tylko 8% Niemców nie zna go dostatecznie) czy odsetka pracujących jako pracownicy umysłowi najwyższego szczebla (stanowiska te zajmuje 56% imigrantów z Niemiec, 51% z Włoch i 41% z Polski). Cechą zaś imigrantów z dawnych republik radzieckich: Ukraińców i Rosjan jest wysoki poziom wykształcenia (posiada je 66% ogółu imigrantów rosyjskich i 54% ukraińskich) i profesjonalizacja (57% imigrantów rosyjskich i 48% imigrantów z Ukrainy zatrudnionych jest na stanowiskach specjalistycznych i wyższego szczebla) (zob. także: Portes i Rumbaut, 2014, Michalikova 2017, Michalikova 2018). Jednocześnie, w porównaniu z pozostałymi wyszczególnionymi tu grupami europejskich imigrantów, cechuje ich większy odsetek rodzin doświadczających ubóstwa, mniejsza liczba osób posiadających na własność nieruchomości i w przypadku Ukraińców niższy poziom akulturacji (ACS 2022, zob. Tabela 5.).

Z jednej strony obserwowane różnice wyjaśniać można – jak robi to między innymi Anna Sosnowska, opisując sytuację brooklyńskich Żydów i Polaków – koncepcją długiego trwania i tym samym reprodukcją statusu grupy (Sosnowska 2013). Z drugiej odwoływać się można do koncepcji asymilacji segmentowej i uwzględnić

¹² W porównaniu z ogółem imigrantów w USA, większa liczba imigrantów europejskich (blisko 70%) posiada amerykańskie obywatelstwo, wyższe wykształcenie (47%), wyższe dochody (ok. 86 tys. dolarów wynosi średni dochód gospodarstwa domowego), domy na własność (67%), wyższy ich odsetek pracuje w charakterze specjalistów i w wolnych zawodach (55%) i tylko 25% wskazuje na niedostateczną znajomość języka angielskiego. Jednocześnie jest to populacja jednolita rasowo (96% białych) oraz starsza (mediana wieku to 54 lata) (ASC 2022).

¹³ Sytuacja Polaków zostanie szczegółowo opisana w kolejnej części artykułu.

tym samym występowanie zjawiska *ethnic mobility trap*, kiedy to wysoki status członków grupy doświadczany jest przede wszystkim w jej ramach (Babiński 2009). Można również odwołać się do podejścia bardziej „transnarodowego”, akcentującego znaczenie kraju pochodzenia w wyjaśnianiu sytuacji i co za tym idzie adaptacji społeczno-ekonomicznej imigrantów (Simpson Bueker 2005). W tej ostatniej sytuacji poziom wykształcenia imigrantów może być pochodną dostępności publicznej edukacji i charakteru organizacji systemu kształcenia na poziomie wyższym w kraju pochodzenia. Czym można wyjaśnić przypadek ukraińskich i rosyjskich imigrantów. Podobnie, pogłębiające się zmiany w statusie Włochów czy Polaków tłumaczyć można repozycją tych krajów, spowodowaną m.in. akcesem do struktur unijnych. Zasadniczo determinantami różnic w statusie poszczególnych grup są też czynniki demograficzne i czas pobytu w USA. Włosi, Niemcy i Polacy to imigranckie populacje starzejące się, w których mediana wieku przekracza 55 lat, znajdujące się w wieku produkcyjnym niemobilnym lub poprodukcyjnym. W przypadku 39% włoskich, 38% niemieckich i 21% polskich gospodarstw domowych źródłem utrzymania są emerytury. Ten sam wskaźnik dla imigrantów z Rosji i Ukrainy wynosi jedynie 12%, a mediana wieku oscyluje wokół 40 lat. Podczas gdy przeszło jedna trzecia imigrantów z Rosji i Ukrainy przybyła do USA po roku 2010, odsetek imigrantów z Polski przybyłych po tym okresie wynosi jedynie 11%. Oznacza to, że emigrowano w różnych okresach, z odmiennych warunków społeczno-kulturowych i co za tym idzie, imigrantów już na starcie cechował zupełnie różny kapitał kulturowy i ludzki. W zasadzie, rozwijając koncepcję superóżnorodności (*superdiversity*), pisze o tym Steven Vertovec, który zauważa, że po przybyciu do kraju docelowego, osoba migrująca, poprzez kombinację cech społecznych (w tym habitusów, wieku, płci, umiejętności zawodowych, lokalizacji, etc.) oraz klasyfikacji prawnej jest w zasadzie już umiejscowiona w systemie stratyfikacji społecznej (Vertovec 2023: 101). Jej dalsza sytuacja społeczno-ekonomiczna jest w rzeczywistości wypadkową wielu, przecinających się czynników, np. sytuacji na rynku pracy czy mieszkalnictwa w kraju przyjmującym i indywidualnych zasobów i umiejętności. Istnieje zatem wiele dróg w polu systemu stratyfikacyjnego, jak i istnieje „wiele możliwych ścieżek ‘integracji’” (Vertovec 2023:101). Wydaje się, że akceptując to podejście, jesteśmy w stanie lepiej zrozumieć i wyjaśnić sytuację poszczególnych grup europejskich w społeczeństwie amerykańskim. Ważnym jej kontekstem będą też oczywiście przemiany etniczności, „porządku rasowego” (Foner 2022:16–46) i innych społecznych, kulturowych i ekonomicznych przemian społeczeństwa amerykańskiego (Foner 2022, Babiński 2009), jednak ich uwzględnienie znacznie przekracza ramy tego tekstu.

Kolejne zjawisko, które wydaje mi się coraz bardziej zaczyna charakteryzować europejską, poakcesyjną imigrację do USA i które chciałbym tutaj uwypuklić, to tymczasowość imigracji. W USA zezwoleniem na pobyt czasowy (tzw. wjazd nie-imigracyjny) obejmowani są najczęściej pracownicy tymczasowi i ich rodziny, studenci oraz osoby wjeżdżające w ramach wymiany naukowej i kulturalnej, przedstawiciele

dypłomacji i organizacji międzynarodowych, a także osoby przybywające w celach biznesowych i turystycznych. Szacuje się, że w okresie poakcesyjnym aż 259 mln osób wjechało z Europy do Stanów Zjednoczonych mając zezwolenie na pobyt czasowy, stanowiąc tym samym jedną trzecią wszystkich czasowych przybyszów w USA (27,1%). Wzrost wyjazdów z Europy w ramach pobytu czasowego odnotowano w ostatniej dekadzie i najczęściej dotyczy on Brytyjczyków, Niemców, Francuzów i Włochów. Polacy są na 14 miejscu wyjeżdżających z Europy w ramach pobytów czasowych w latach 2013–2022. Także w tym przypadku obserwuje się wzrost liczby tej formy wyjazdów między ostatnią dekadą a okresem wcześniejszym (300 tysięcy osób wynosi różnica między przedziałami czasowymi 2005–2012 i 2013–2022), co można tłumaczyć włączeniem obywateli RP do tzw. programu *Visa Waiver*, umożliwiającego wjazd do USA bez uprzedniego starania się o wizę turystyczną. Zdecydowaną większość wyjazdów tymczasowych z Europy stanowią wyjazdy w celach wypoczynkowych: 86% w samym roku 2022. Pozostały odsetek (około 13%) stanowią wyjazdy naukowe, studenckie i na tymczasowe kontrakty zawodowe. W przypadku europejskiej imigracji mówimy głównie o tymczasowości regulowanej (*regulated temporariness*) (Triandafyllidou 2022), która może przybierać różne formy. Może być celowa i zaplanowana, a może być też otwarta i przypadkowa. Możemy mieć też do czynienia z tymczasowością przedłużającą się, kiedy dany typ wizy np. naukowej czy pracowniczej jest odnawiany w celu przedłużenia pobytu (Triandafyllidou 2022). W końcu, w ramach temporalności migracji wielu Europejczyków doświadcza też migracji cyrkulacyjnej, co jest szczególnie widoczne wśród posiadaczy tzw. zielonych kart, którzy, by nie stracić prawa do stałej rezydentury w USA (jeśli nie decydują się tam zamieszkać), cykluje pomiędzy starym i nowym kontynentem. Na występowanie zjawiska zwraca też uwagę Astrid Eich-Krohm analizując wyjazdy wysoko wykwalifikowanych pracowników do USA (Eich-Krohm 2013). Te formy i wzory migracji z Europy do USA zasługują bez wątpienia na głębsze analizy. W ostatnich dwóch dekadach zaczęły bowiem coraz bardziej cechować wzory transatlantyckiej europejskiej migracji.

3. Polska poakcesyjna imigracja do USA: obraz statystyczny

Choć polska imigracja do USA wpisuje się w ogólne prawidłowości emigracji z Europy (Fiń 2014, Fiń 2015), to jak zaznacza Grzegorz Babiński „była i ciągle w pewnym stopniu jest nietypowa” (Babiński, 2009: 93). Na ile na owe *differentia specifica* polskiej zbiorowości wpłynęła migracja poakcesyjna? Podejmę próbę odpowiedzi na to pytanie odnosząc się do czterech, z kilku wyszczególnionych, przez Babińskiego kategorii opisu przemian zbiorowości etnicznych (Babiński 2009: 67–72): skali i charakteru migracji, rozmieszczenia przestrzennego, cech społeczno-ekonomicznych oraz przyczyn i motywów wyjazdów.

Wspominana na wstępie artykułu, będąca skutkiem akcesji, nowa geografia mobilności, koreluje ze znaczącym wśród Polaków spadkiem liczebności wyjazdów do USA (choć, jak zaznaczałam na początku, pozostają one nadal jednym z głównych krajów docelowych). Jak zaznacza Mary P. Erdmans, jeszcze w latach dwięćdziesiątych XX wieku Polska była w pierwszej dwudziestce krajów wysyłających imigrantów do USA (Erdmans 2000: 8). Sytuacja ta uległa diametralnej zmianie w ostatnich dwóch dekadach. Tabela 6. dostarcza informacji o dynamice wyjazdów i wielkości migracyjnego strumienia i ukazuje różnice w napływie Polaków do USA w dwóch okresach: przed i poakcesyjnym. Choć IV fala polskiej imigracji do USA objęła w sumie około 340 tysięcy osób (liczbę tę stanowią nie tylko wyjeżdżający na stałe, ale i osoby, które dokonały zmiany statusu pobytu z tymczasowego na stały), to przeszło 60% tej grupy zdecydowało się na pobyt w USA jeszcze przed akcesją. Polska imigracja do USA w okresie 2005–2022 stanowiła zaledwie 7,5% całkowitej transatlantyckiej europejskiej imigracji. Jej liczebność wynosi obecnie 374 tys. osób, co stanowi niecały procent ogólnej populacji *foreign-born* oraz niecałe 5% tzw. Polonii, czyli zbiorowości osób poczuwających się w jakimś stopniu do polskiego pochodzenia (amerykańska kategoria *ancestry*). Tabela 8. ukazuje jak na przestrzeni dekad zmieniała się wielkość polskiej grupy migracyjnej. Dane te korespondują z ogólnymi tendencjami obserwowanymi wśród Europejczyków w USA. Podobne też są kanały dotarcia. Dane zebrane w tabeli 8. wskazują główne kryteria przyjęcia polskich imigrantów. Okazuje się, że polska imigracja obejmuje obecnie głównie wyjazdy opierające się na klauzuli zatrudnienia. W okresie poakcesyjnym imigranci przybywający na stałe z uwagi na działalność zawodową stanowią blisko połowę grupy wyjeżdżających (48%) i jest to odsetek nieznacznie wyższy niż w przypadku całej populacji europejskich migrantów transatlantyckich. Drugim istotnym kanałem wjazdu są powiązania rodzinne, stanowiące w całym okresie poakcesyjnym 44%. Z loterii wizowych korzysta się stosunkowo rzadko. W zasadzie, jak pokazują zgromadzone dane, Polacy po roku 2004 korzystają z nich rzadziej niż pozostali wyjeżdżający z Europy. Można wnioskować, że w przypadku wyjazdów do USA nie zdają się oni na nieprzewidywalność warunków czy zrzącenie losu. Na decyzje migracyjne wpływa pewność zatrudniania oraz względne bezpieczeństwo i stabilność gwarantowane przez sieci rodzinne. Jest to na pewno czynnik znacznie różnicujący migrantów poakcesyjnych od tych sprzed okresu akcesji. Także pierwszoplanowa rola preferencji zawodowych różni tę grupę imigrantów od poprzednich. Badająca wcześniejsze fale emigracyjne z Polski do USA Erdmans, zauważa, że w okresie między 1960 a 1993 tzw. udokumentowani (legalni) imigranci z Polski w 75% korzystali z klauzuli łączenia rodzin, a nie klauzuli zatrudnienia (Erdmans 1998:58). Do czasów wejścia Polski do struktur unijnych sytuacja ta pozostawała w zasadzie bez zmian: tylko 17% wyjeżdżających w okresie 1995–2005 osiedlało się w USA z przyczyn zawodowych. Po akcesji mamy do czynienia z sytuacją odmienną (zob. Tabela 9.) i wiązać ją należy nie tylko z coraz większą profesjonalizacją społeczeństwa polskiego i jego pozycją

ekonomiczną w skali międzynarodowej, ale również z wpisującymi się w przemiany kulturowe – zmianami wzorów myślenia.

Tak jak w przypadku pozostałych imigrantów z Europy, tak i doświadczenia migracyjne Polaków na nowym kontynencie są kształtowane i ramowane przez temporalność. Przeszło 3 miliony Polaków wjechało do USA w latach 2005–2022 w ramach pobytu czasowego. Na podstawie danych z roku 2022 szacować można, że w przypadku 60% był to pobyt turystyczny, co trzeci Polak (33%) korzystał z pobytu czasowego biznesowego na podstawie wiz B1 i B2, zaś 10% to osoby, które korzystały z możliwości zatrudnienia i wyjeżdżały w celach naukowych i artystycznych. W przypadku Polaków tymczasowość w USA nie jest bynajmniej doświadczeniem nowym. Była ona bowiem wyrazistą cechą migracji ostatnich dwóch dekad XX wieku. W okresie tym w USA przebywała rzesza polskich imigrantów określana mianem „wakacjuszy” czyli osób, które przybyły w celach zarobkowych korzystając z wiz turystycznych i zwykle po wygaśnięciu ważności wizy pozostawały na terytorium amerykańskim nielegalnie. Szacuje się, że przeszło jedna trzecia wyjeżdżających w latach 90. XX wieku jako turyści pozostawała w USA, pomimo braku odpowiednich dokumentów (Erdmans 1998). W tym przypadku temporalność, a raczej intencja tymczasowości, nakładała się na „nielegalność pobytu”. Zjawisko to było tak duże, że – jak oszacowali amerykańscy badacze Louis De Sipio i Rudolfo De la Garza – polska imigracja dekady lat dziewięćdziesiątych XX w. sytuowała się na 8. miejscu na liście dziesięciu największych populacji nierejestrowanych imigrantów (De Sipio, De la Garza 1998: 54, Erdmans 2000: 11). Współczesne doświadczanie temporalności migracji przez Polaków wygląda zgoła odmiennie. Po pierwsze w zdecydowanej większości przypadków jej konsekwencją nie jest już „nielegalność pobytu”. Choć jak wskazują szacunki Pew Research Center (PRC), liczba nieudokumentowanych migrantów w USA znacznie wzrosła i wynosi obecnie 23% całkowitej populacji imigrantów, to tylko znikomy jej odsetek dotyczy przybyszów z Europy (około 4%). Na podstawie udostępnianych przez PRC danych oszacować można także, że blisko 25% nieudokumentowanej europejskiej imigracji dotyczy osób z dawnego Związku Radzieckiego (Pew Research Center 2022). Żadne dostępne mi amerykańskie statystyki nie wskazują na znaczącą liczbę Polaków, wyjeżdżających po 2004 roku, wśród imigrantów nieudokumentowanych. Nie oznacza to, że wśród polskiej zbiorowości imigracyjnej osób z nieuregulowanym statusem prawnym nie ma (Kulpińska 2018). Oczywiście są, choć jak można sądzić na podstawie przytoczonych danych i analiz, jest to głównie doświadczenie emigrujących w dekadach lat 80. i 90. XX wieku lub w początkowym okresie poakcesyjnym. Kolejne zmiany, jakie możemy zaobserwować dotyczą wzorca rozmieszczenia przestrzennego imigrantów. Informacji na ten temat dostarcza tabela 10. Choć w literaturze dotyczącej Polonii amerykańskiej ugruntowała się teza o względnej stabilności polskiego osadnictwa w USA, to ostatnie dane wskazują na występowanie pewnych zmian geograficznych. Obserwowalne są one i na poziomie stanów i na poziomie obszarów metropolitalnych, a także samych

miast. Pięć stanów notujących największą liczbę polskich imigrantów to obecnie: Illinois (32%), Nowy Jork (14%), New Jersey (12%) oraz Floryda i Kalifornia (po 6%). Z jednej zatem strony ugruntowane ośrodki polonijne, jak Illinois i Nowy Jork, nadal przyciągają nowych imigrantów. Z drugiej strony, na znaczeniu straciły tak kiedyś mocne miejsca koncentracji Polaków, jak Michigan, Pensylwania czy Connecticut. Skupiska polskie na Florydzie i w Kalifornii zaczęły rozwijać się jeszcze w ostatnich dekadach XX wieku i wydaje się, że są to miejsca atrakcyjne także dla nowych przybyszy. Widać to zwłaszcza na przykładzie analizy skupisk polskich na poziomie obszarów metropolitalnych. W pierwszej dziesiątce głównych skupisk polskiej imigracji w USA znalazł się, obok Los Angeles, także obszar metropolitalny San Francisco; zaś obok Miami na Florydzie – Tampa i Clearwater. Ranking dziesięciu najważniejszych skupisk polskich zamyka obecnie Seattle. Wzrost polskiego osadnictwa w tych obszarach jest efektem zarówno wewnętrznej geograficznej mobilności Polaków, jak i napływu nowych imigrantów. Bez wątpienia będą one zyskiwały na znaczeniu w kolejnych latach, zwłaszcza wraz z napływem – czasowym i stałym – młodych profesjonalistów. Na przestrzeni ostatniej dekady pogłębiły się także różnice między dwoma najważniejszymi dla polskiego osadnictwa ośrodkami miejskimi: Chicago i Nowym Jorkiem. Początkowy etap tych zmian starałam się zaakcentować w swoich wcześniejszych artykułach (Fiń 2014, Fiń 2015). Dane z 2022 roku pokazują ich zaawansowanie. I tak miasto Chicago przestało być głównym skupiskiem polskich imigrantów i status ten utraciło na rzecz Nowego Jorku. Obecnie w *global city* mieszka przeszło 31 tysięcy polskich przybyszy. Analogiczna liczba dla Chicago wynosi niecałe 24 tysiące. W przypadku Nowego Jorku polscy imigranci zdają się powielać ogólnoeuropejskie wzory, gdyż blisko 20% europejskiej imigracji koncentruje się w nowojorskiej metropolii (Batalova, Oyolola, 2024).

Tabela 6.

Skala polskiej imigracji do USA na pobyt stały w latach 1990–2022

IV Fala emigracji	Zakres czasowy	Liczba imigrantów urodzonych w Polsce (w tys.)	Odsetek całkowitej imigracji z Europy
Okres I	1990–2000	190 149	14,7%
	2001–2004	49 316	8,4%
Liczebność ogółem		239 462	12,7%
Okres II – poakcesyjny	2005–2014	92 790	8,8%
	2015–2022	34 283	5,4%
Liczebność ogółem		127 073	7,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Yearbook of Immigration Statistics 1961 to 2005 Yearbook of Immigration Statistics: 2005–2022

Tabela 7.

Polska grupa etniczna w USA: Imigranci wg okresu przyjazdu oraz osoby polskiego pochodzenia: 2022

Zmienna	rok 2022
Liczba osób pochodzenia polskiego w USA	8 249 491
Procent ogólnej liczby ludności w USA	2,5
Liczba emigrantów z Polski (foreign-born)	374 056
Procent ogólnej liczby imigrantów w USA	0,8
Odsetek imigrantów przybyłych w 2010 roku lub później	11,2
Odsetek imigrantów przybyłych w latach 2000–2009	22,2
Odsetek imigrantów przybyłych przed rokiem 2000	66,5

Źródło. Opracowanie własne na podstawie: American Community Survey 2022

Tabela 8.

Liczebność polskich imigrantów w USA w latach 1960–2022

Rok	Liczebność polskiej grupy imigracyjnej	Odsetek ogólnej liczby imigrantów w USA
1960	747 750	7,7
1970	548 107	5,6
1980	418 128	3
1990	388 328	2
2000	466 742	1,6
2010	475 503	1,2
2015	419 332	1
2022	374 056	0,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Historical General Statistic on the Foreign-born Population of the United States: 1850 to 2000, American Community Survey 2010, 2015, 2022

Tabela 9.

Polacy w USA według podstawowych kategorii przyjęcia na pobyt stały: 1995–2022

Główne kategorie przyjęcia	1995–2005	2006–2013	2014–2022
Preferencje oparte na sponsorowaniu przez rodzinę	34,4	18,8	14,5
Bliscy krewni obywateli amerykańskich	31,3	20	41,4
Preferencje oparte na zatrudnieniu	17,1	56	37,4
Loteria wizowa tzw. Diversity Programs	15,2	4,3	5,7
Inne	2	0,9	1
Razem	100	100	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Yearbook of Immigration Statistics

Tabela 10.

Rozmieszczenie przestrzenne polskich imigrantów wg obszarów metropolitalnych w USA, 2022

Ranga	Obszar Metropolitalny	Liczba w tys. 2022	Ranga w 2010
1	Chicago-Naperville-Elgin, IL-IN-WI Metro Area	119 540	1
2	New York-Newark-Jersey City, NY-NJ-PA Metro Area	82 665	2
3	Philadelphia-Camden-Wilmington, PA-NJ-DE-MD Metro Area	7 464	4
4	Detroit-Warren-Dearborn, MI Metro Area	6 838	3
5	Los Angeles-Long Beach-Anaheim, CA Metro Area	6 633	5
6	Miami-Fort Lauderdale-Pompano Beach, FL Metro Area	5 903	6
7	Tampa-St. Petersburg-Clearwater, FL Metro Area	5 184	10
8.	San Francisco-Oakland-Berkeley, CA Metro Area	4 997	11
9.	Boston-Cambridge-Newton, MA-NH Metro Area	4 856	7
10.	Seattle-Tacoma-Bellevue, WA Metro Area	4 648	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: American Community Survey 2010, 2022

Ostatnią uwzględnioną przeze mnie kategorią opisu jest charakterystyka demograficzna i społeczno-ekonomiczna polskich imigrantów poakcesyjnych w USA. Dane dotyczące tego zagadnienia zostały zebrane w tabeli 11; niektóre wątki poruszyłam też w poprzedniej części artykułu. W tym miejscu chciałbym odnieść się do zaprezentowania kilku krótkich, generalnych spostrzeżeń dotyczących przemian pozycji polskiej zbiorowości imigracyjnej w USA. Procesy strukturalnej integracji polskiej zbiorowości imigracyjnej rozpoczęły się już w poprzednich dekadach i były szeroko opisywane przez badaczy polonijnych, np. G. Babińskiego (2009), M.P. Erdmans (2000) czy A. Sosnowską (2013). Badacze z reguły byli zgodni odnośnie do postępującego awansu społecznego polskiej zbiorowości, choć często sukces mobilności społecznej w górę przypisywany był drugiemu i trzeciemu pokoleniu. Współczesne statystyki wskazują na sytuację zgoła odmienną. Już nowo przybyłych charakteryzuje średnia pozycja w amerykańskim mainstreamie. Ich dochody, poziom wykształcenia, posiadany majątek w postaci nieruchomości, a także zajmowane stanowiska pracy w zasadzie nie odbiegają od średniej ogóln amerykańskiej. Co więcej, przemiany w zakresie sytuacji społeczno-ekonomicznej zbiorowości polskich imigrantów postępują od roku 2000 (zob. dane w tabeli 11.). Od tego czasu zwiększył się poziom akulturacji (zmniejszył się odsetek osób nieznających dostatecznie angielskiego) i znacznie zróżnicowała się struktura zawodowa. Po pierwsze nie można już mówić o koncentracji Polaków w zawodach zaliczanych do kategorii *blue-collar worker*. Po drugie zwiększył się odsetek zatrudnionych na stanowiskach specjalistów i kadry wyższego szczebla (z 26% w roku 2000 do 41% w roku 2022). Po trzecie wreszcie nastąpiły przeobrażenia

Tabela 11.
Charakterystyka społeczno-ekonomiczna imigrantów polskich (kat. foreign-born) w USA w latach 2000, 2011, 2022

Zmienna	Ogół ludności USA, rok 2022	Ogół imigrantów, USA, 2022	Ludność pochodzenia polskiego, 2022	Osoby urodzone w Polsce, rok 2022	Osoby urodzone w Polsce, rok 2011	Osoby urodzone w Polsce, rok 2000
Struktura według płci (w %):						
Kobiety	50,4	48,8	51,4	55,2	55,9	53,5
Mężczyźni	49,6	51,2	48,6	44,8	44,1	46,5
Mediana wieku	39	46,7	44,2	54,9	50	47
Stan cywilny (w %):						
– niezamężni	34,3	23,4	30,9	13,2	15,4	16,8
– zamężni	48	60,2	52	65,8	63,8	62,1
– rozwiedzeni	10,5	8,6	10,5	11,2	8,8	7
– wdowcy	5,5	5,2	5,7	8,6	9,8	12,3
Wykształcenie (w %):						
– na poziomie BA i więcej	35,7	34,7	47,6	35,6	31,1	21,9
Struktura zawodowa (w %):						
– Specjaliści, menadżerowie, wolne zawody	42,5	37,4	52,5	41,2	31,6	26,4
– Sfera usług	16,1	20,5	12,1	15,4	20,5	19,5
– Sprzedawcy i pracownicy biurowi	19,8	14,6	19,5	16,1	16,6	17
– Pracownicy fizyczni, robotnicy, pracownicy budowlani, kierowcy, etc.	21,5	27,5	16	27,3	31,3	36,9
Średni roczny dochód rodziny	92 148	83 177	115 152	100 046	63 034	51 373
Dochód Per Capita	41 804	47 945	55 710	58 833	34 286	25 836
Średnia wartość domów	320 900	418 000	334 900	364 000	238 100	161 900
Język używany w domu (w %):						
– tylko angielski	78	16,9	92,8	16,3	13	13,1
– inny niż angielski	22	83,1	7,2	83,7	87	86,9
– niedostateczna znajomość języka angielskiego	8,4	46	2,3	42,4	47,2	50,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: American Community Survey 2011, US Census 2000, American Community Survey 2022

struktury wykształcenia: między rokiem 2000 a 2022 odsetek osób posiadających wykształcenie wyższe wzrósł z 22 do 36%. Nawet jeśli weźmiemy pod uwagę działy gospodarki (nieuwzględnione w tabeli), to zauważymy, że polscy imigranci nie tworzą wyraźnych nisz w żadnym z wyszczególnionych sektorów (ACS 2022). Można zatem stwierdzić, że metaforyczne, ukute przez A. Sosnowską, określenie polskiej przedakcesyjnej imigracji jako „robotniczej arystokracji” (Sosnowska 2013), staje się coraz mniej pasujące do opisu imigracji poakcesyjnej. Obecnie możemy mówić o znacznym zróżnicowaniu wewnętrznej struktury zbiorowości polskich imigrantów.

4. Polska poakcesyjna emigracja do USA: przyczyny wyjazdów

Pytaniu: *dlaczego ludzie migrują?* poświęcono wiele miejsca w literaturze przedmiotu (Massey 1999, Fihel 2018, Czaika, Reinprecht 2022). Dowiedziono też, że powody migracji w zasadniczy sposób różnicowały konkretne fale emigracji do USA i wpływały na przemiany w obrębie poszczególnych grup etnicznych (np. Babiński 2009). Stąd też ważne wydaje się ustalenie przyczyn zaoceanicznej emigracji poakcesyjnej. Dlaczego, po roku 2004, Polacy emigrują do Ameryki? To pytanie, na które postaram się tutaj odpowiedzieć. Z uwagi na uwzględnienie w próbie stosunkowo niewielkiej liczby osób (jak i ograniczenia objętościowe artykułu), siłą rzeczy, nie będzie to odpowiedź wyczerpująca. Traktuję ją bardziej jako wstęp do podjęcia głębszych badań nad strukturą motywów wyjazdów i czynnikami napędzającymi obecnie emigrację z Europy do USA. Wyrażam jednak nadzieję, że da nam ona pewien ogólny wgląd w rządzące decyzjami migracyjnymi powody.

W prezentacji swoich spostrzeżeń odwołuje się do sposobu analizy przyczyn migracji zaproponowanego przez Mathiasa Czaikę i Contentina Reinprecht (2022). Autorzy ci, po przestudiowaniu 300 istniejących analiz eksperckich z zakresu przyczyn migracji, proponują nazywać je czynnikami napędzającymi migrację/stymulatorami migracji (*migration drivers*) i opisują w kategoriach mającej uwarunkowania kontekstowe i sytuacyjne, wielowymiarowej konfiguracji „sił napędzających” (*drivers*), określających gotowość i zdolność ludzi do zmiany sytuacji życiowej poprzez migrację (Czaika, Reinprecht 2022: 50–55). Nie wchodząc w tym miejscu w szczegóły proponowanej koncepcji, odniosę się do trzech najważniejszych, wyszczególnionych przez nich kategorii czynników: makrostrukturalnych, grupowych i indywidualnych i opiszę, na ile i w jakim zakresie odgrywają one rolę w przypadku wyjazdów Polaków do USA po 2004 roku.

A. Czynniki makrostrukturalne – wg M. Czaikę i C. Reinprecht to wszelkie uwarunkowania zewnętrzne skłaniające do podjęcia decyzji migracyjnych, których źródło stanowią m.in. sytuacja polityczna, kwestie bezpieczeństwa kraju, sytuacja ekonomiczna, klimatyczna, polityka publiczna i migracyjna, możliwości edukacyjne, czy czynniki określane przez wspomnianych autorów jako „supranarodowe” (procesy

globalizacji, przemiany geopolityczne, powiązania transnarodowe na linii kraj wysyłający – kraj przyjmujący, relacje międzynarodowe).

Analiza przeprowadzonych wśród polskich imigrantów poakcesyjnych w Nowym Jorku rozmów, pozwala wyodrębnić trzy zasadnicze czynniki makrostrukturalne, które przyczyniły się do podjęcia decyzji o wyjeździe. Pierwszy, stanowi oferta edukacyjna czołowych w danej dziedzinie amerykańskich uniwersytetów. W przypadku badanej próby były to studia artystyczne oraz z zakresu analiz finansowych i matematyki. Decyzję podejmowano zwykle po uprzednim rozeznaniu co do jakości oferty i możliwości stypendialnych, korzystając przy tym z posiadania osobistych, transnarodowych sieci. Ukończenie edukacji w obu przypadkach zakończyło się podjęciem pracy i pozostaniem w USA. Drugi czynnik makrostrukturalny to amerykańska polityka migracyjna. Migrowano, gdyż w ramach loterii wizowej wygrano „zieloną kartę” lub by nie utracić możliwości ubiegania się o obywatelstwo po uprzednim posiadaniu już prawa do stałego pobytu. W próbie znalazły się też dwie osoby, które posiadały już obywatelstwo amerykańskie od dzieciństwa, ale dopiero w okresie dorosłym wyemigrowały. Czynnik ten był mocno związany z dwiema kolejnymi grupami uwarunkowań wyjazdów: grupowymi (B) i indywidualnymi (C). Oznacza to, że w uwzględnionych przypadkach nakładał się na powiązania rodzinne, doświadczenie migracji rodziców lub dziadków, chęć wyjazdu zbudowaną na przekazie rodzinnym bliższych i dalszych krewnych oraz konieczność opieki nad starszymi członkami rodziny, którzy pozostawali w USA. Osoby, które motywowane były tym czynnikiem, zwykle były w USA wcześniej, co oznacza, że były już zorientowane co do panujących tam warunków, zwyczajów i kultury amerykańskiej. Co więcej, daje się też zauważyć nakładanie się tej determinanty na istniejące transnarodowe powiązania ekonomiczne (np. praca w amerykańskich korporacjach w Polsce i transfer stanowiska do USA, co ułatwiało podjęcie decyzji o wyjeździe). Trzecim czynnikiem makrostrukturalnym, najrzadziej jednak wskazywanym przez moich rozmówców, był czynnik ekonomiczny. Wiązał się on z trudną sytuacją gospodarczą oraz wysoką stopą bezrobocia w Polsce tuż przed i tuż po okresie akcesyjnym. Czynnik ten deklarowany był tylko przez te osoby, które wyjechały zaraz po poszerzeniu struktur unijnych w 2004 roku. Jedna z osób wskazujących ten motyw pozostała w USA, pomimo nieuregulowanego statusu prawnego. Co więcej, także ekonomiczna migracja napędzana była pewnymi zbudowanymi wcześniej wyobrażeniami o kraju docelowym i posiadanymi powiązaniami rodzinnymi i przyjacielskimi. Tak o swoich doświadczeniach mówili niektórzy z rozmówców:

Natomiast będąc tam zdecydowałem, że te studia były zbyt teoretyczne i za bardzo oddalone od takiej praktycznej wiedzy biznesowej, biznesowo-finansowej i podjąłem decyzję, że chciałbym dokończyć studia w Stanach. To zajęło mi 2 lata. (...) Pojechałem po liście top 20. (...) No i w 2015 roku dostałem kilka ofert ze szkół i zdecydowałem się na University of Virginia (...) Po Virginii dołączyłem do firmy, która nazywa się Analysis Group, to jest consulting ekonomiczny w Waszyngtonie (...) W 2017 roku tam się przenieśliem, w lipcu. I pracowałem... moim celem było zrobienie MBA (...) Moja teza jest bardzo

ostra, mianowicie uważam, że głównym ośrodkiem edukacyjnym cały czas w Europie jest Wielka Brytania. Natomiast w 2013 roku, gdzie podejmowałem jakieś tam pierwsze decyzje i rozważałem studia zagraniczne (...) wiele osób, z którymi miałem kontakt, które wyjeżdżały do Wielkiej Brytanii i studiowały na topowych uniwersytetach tam, mimo wszystko borykały się z jakimś tak zwanym szklanym sufitem. I znacznie ciężiej było budować długoterminową karierę i budować dobrą trajektorię rozwoju zawodowego. (W13)

Ostatecznie zdecydowałem się zostać, czyli w 2019 roku, nastraszony przez polskiego celnika, jeździłem w zasadzie raz w roku lub później z większą częstotliwością dwa razy w roku, żeby nie przekraczać tego kontinuum sześciomiesięcznego, które jest wyznaczone przez to prawo imigracyjne. (...) Aby móc obiegać się o obywatelstwo trzeba spełnić kilka warunków. Po pierwsze, trzeba mieć to continuum (...) Czyli de facto, wiesz, nie możesz być poza Stanami powyżej sześciu miesięcy. Automatycznie oznacza to minimum dwie podróże w roku do Stanów. (...) Teraz przy aplikacji jak spojrzałem, miałem wycieczek poza Stany czternaście w ciągu pięciu lat. A to się ciągnęło przecież ponad 10 lat. (W4)

Wiesz co? Ja to raczej kojarzę z tym, że w Polsce było bardzo źle. Było bardzo ciężko znaleźć pracę, bezrobocie sięgało 25%. Oczywiście, że można do tego... powiedzmy romantyczną, czy filmowo literacką opowieść dodać, ale główny powód to był jednak ekonomiczny. Oczywiście to było tak, że w zamierzeniu przyjeżdżasz na rok, dwa. Zarabiasz na mieszkanie, wracasz, kupujesz za gotówkę mieszkanie, żeby nie brać kredytu, a wiesz, jak to jest. I tak tutaj się znalazłam. (W11)

Przyjechaliśmy lipiec 2016, no to będzie prawie 7 lat. (...) Szczęście, tak upraszczając bardzo historię, bo wygraliśmy zieloną kartę. (...) Plus, jeszcze bym powiedział, moja praca, bo ja pracowałem w State Street wtedy [w Krakowie] i miałem ekspozycję w sumie na ten amerykański rynek, na klientów. No i w sumie wypadł Nowy Jork, no bo ja tu chciałem przyjechać do Nowego Jorku. (...) Przyjechałem, miałem pracę. (...) No i jakby nie patrzeć, nie ma chyba lepszego miejsca, jeżeli chodzi o rozwój w tej branży, w tym sektorze niż w sumie w Stanach. Stany, ogólnie rzecz biorąc, no i Nowy Jork. (W8)

W analizie czynników makrostrukturalnych, zwraca uwagę brak politycznych uwarunkowań decyzji migracyjnych i w zasadzie, po 2008 roku, brak wskazań na emigrację ekonomiczną. W tym względzie imigracja ta wygląda zupełnie inaczej niż poprzednie: nie jedzie się ani „za chlebem”, ani „za masłem do chleba”. Wyjeżdża się z powodu podniesienia kwalifikacji zawodowych i zdobycia międzynarodowego doświadczenia zawodowego w określonym sektorze, oferty edukacyjnej konkretnych ośrodków akademickich, bądź z uwagi na proces naturalizacji. Rzadko kiedy czynniki makrostrukturalne występują pojedynczo, zwykle nakładają się na motywy zaklasyfikowane do kolejnych dwóch kategorii czynników: grupowych i indywidualnych.

B. Czynniki wewnętrzne – to wszelkie uwarunkowania wynikające z przynależności jednostek do określonych grup społecznych. W tym wypadku rolę odgrywać więc będą wielkość i struktura rodzin, sytuacja rodzinna i partnerska, relacje genderowe, sieci migracyjne i związki ze społecznościami transnarodowymi itp.

Czynniki te zdają się jednymi z najczęściej wskazywanych przez moich rozmówców. Na plan pierwszy wysuwają się tutaj uwarunkowania rodzinne i posiadanie, obecnie lub w przeszłości, najbliższej rodziny w USA, zwykle któregoś z rodziców (najczęściej wymieniany był ojciec) lub dziadków. Emigrację w tym wypadku ułatwiał uregulowany status prawny, wcześniejsze wizyty w USA (także cyrkulacja), a także wykształcenie się swoistej kultury migrowania w społecznościach i rodzinach migrujących. Jak stwierdził jeden z moich rozmówców: „Ja pochodzę z północno-wschodniej Polski, z Podlasia i tak były totalne wpływy migracyjne do Stanów właśnie, każdy miał kogoś w Stanach” (W2). Wyjeżdża się także w celach opieki nad starszymi członkami rodziny oraz z uwagi na relacje romantyczne, partnerskie i małżeńskie. W próbie znalazły się przy tym przykłady związków jedнопłciowych, a także międzyrasowych, co także jest ważnym wyróżnikiem nowej imigracji. Doświadczenia imigrantów wyrażają następujące fragmenty ich wypowiedzi:

Chłopak był tutaj, chłopak wyjechał w październiku rok wcześniej, ja musiałam studia dokończyć i tak byliśmy razem już 6 lat bodajże, no i mówił żebym przyjechała. On miał tutaj rodzinę, wujka, ciocię i brata ciotecznego, więc tak na wakacje czasami przyjeżdżał do nich. Tak i jemu zawsze się podobało tutaj. Był we Francji, ale powiedział, że nie chce wrócić do Francji, jemu się zawsze Ameryka podobała. Ja mówię dobra, przyjadę na pół roku i zobaczymy czy mi się spodoba, czy nie, bo niektórzy wyjeżdżają z płaczem (...). No i zostałam. (W14)

Spotkaliśmy się w Barcelonie na lotnisku i później on przylatywał co miesiąc do Londynu (...). Później zdecydowaliśmy, że chyba będzie mi łatwiej zostawić Londyn i przyjechać do Nowego Jorku i on to wszystko organizował. Koniec listopada przyjechałem na wizie. (...) Zaaplikowaliśmy o wizę K1 chyba. To jest wiza narzeczeńska i to jest taka wiza, że jak dostaniesz ją, to po wjeździe na teren Stanów Zjednoczonych masz 90 dni, żeby wziąć ślub. Tak, wzięliśmy ślub na początku grudnia, tam w City Hall na Downtown. (...) Po kilku miesiącach dostałem pozwolenie na pracę i później zielona karta na 2 lata, a później zielona karta na 10 lat, a w międzyczasie mogłem starać się o paszport i już mam paszport od dwóch lat. No i głosowałem 2 razy już tutaj. (W2)

Więc cała przygoda zaczęła się dawno temu, kiedy to moja babcia [anonimizacja imienia], która mieszka już od 30 lat, złożyła papiery dla rodziców o zieloną kartę. (...) Babcia wyjechała tu jako zwariowana wdowa 57-letnia bez języka i znalazła się bez papierów tutaj. Odważna. Oczywiście w krótkim okresie po przyjeździe wylosowała zieloną kartę, więc jakby została, mówiąc w dużym skrócie. (...) Babcia jest kotem. (...). Tak że można... ludzie podziwiają, jak słyszą, że samotna kobieta w wieku 57 lat wyjechała do Stanów, bez jakiejś nagranej roboty, zajęcia i bez języka. (...) Wydaje mi się, że tu przyjechała chyba w 1991 (...). Otrzymałem zieloną kartę i tak naprawdę temat Stanów został dla mnie w tym momencie zawieszony. (...) Wiedziałem, że babcia jest, babcia ma swój wiek i że trzeba coś będzie pomyśleć, ale jakby sprawa była odsuwana bardzo w czasie, a z drugiej strony bardzo mnie męczyła, była z tyłu głowy (...). Ale z pozytywnych wieści, to dzięki

temu moja babcia żyje, bo przez to, że ja byłem tutaj, pracowałem jeszcze zdalnie i babcia narzekała na bóle w klatce piersiowej postępujące... wstałem od komputera i zabrałem ją prosto do szpitala. (W4)

C. Czynniki indywidualne – składają się na nie zdolności, aspiracje, postawy. Wspomniani autorzy wskazują tu na rolę personalnych zasobów, wcześniejszego doświadczenia migracji zarówno osobistego, jak i w rodzinie, aspiracje migracyjne, wyobrażenia o kraju pochodzenia i docelowym, emocje, odczucia oraz swoistą otwartość.

W zasadzie wszystkie z czynników wymienionych przez M. Czaika i C. Reinprecht w tej kategorii odegrały rolę w przypadku wyjazdów Polaków do USA po okresie akcesyjnym. Wyjeżdżano za przygodą i w pogoni za dziecięcymi i młodzieńczymi marzeniami o Ameryce (zwłaszcza o Nowym Jorku), ukształtowanymi przez znajomych, książki i przekaz medialny. Wyjeżdżano z powodu własnych zainteresowań i aspiracji zawodowych: zwłaszcza artystycznych i z zakresu wielkiej ekonomii i finansów. Na przykład jeden z rozmówców zdecydował się na wyjazd zafascynowany przeczytaną w wieku 15. lat autobiografią Milesa Davisa i zawartym w niej opisem artystycznej bohemy w NYC. Ten obraz został z nim na lata, był wzmacniany przez rozwój zainteresowań i w konsekwencji, ledwo po ukończeniu studiów muzycznych, „wypchnął” go z rodzinnego miasta za ocean. Wyjeżdżano również w poszukiwaniu tzw. „swego miejsca”, z powodu wewnętrznego przeświadczenia, na które zwraca uwagę jeden z rozmówców: „że jest więcej gdzie indziej, że mogę być sobą, odnaleźć siebie, że nie ma takiej presji, nie będzie takiej presji i faktycznie, jak wyjechałem do Francji, to nie było takiej presji”. (W10) Pojawiały się też wypowiedzi dotyczące potrzeby życia w wielkim mieście, chęci zbudowania życia od nowa, a także takie, które odnosiły się do wielokulturowości Ameryki i przemian w zakresie własnej tożsamości, wyrażane w słowach „bycia obywatelem świata”. W pojedynczych przypadkach nawiązywano też do europejskości. Zwraca uwagę fakt, że w wielu przypadkach osoby kierujące się w decyzjach migracyjnych głównie czynnikami indywidualnymi byli migrantami wielokrotnymi. Przebywali wcześniej w innych krajach: we Francji, Wielkiej Brytanii, Belgii, Irlandii, w Kanadzie i/lub doświadczały migracji powrotnej, po czym znów wyjeżdżali. W przypadku kilku osób wyjazd do USA miał charakter migracji pośredniej i motywowany był małżeństwem oraz możliwościami rozwoju zawodowego w globalnym mieście. Rzadko kiedy też czynniki indywidualne występowały w separacji od pozostałych. Zwykle nakładały się one na uwarunkowania zaliczane do czynników grupowych. Te makrostrukturalne w tym przypadku zdaje się, że odgrywały mniejszą rolę. Ilustracją powyższych obserwacji są następujące wypowiedzi rozmówców:

Dlaczego ja przyjechałam? W 2012 roku, czyli to już jest 11 lat. Przyjechałam, bo szukałam przygody. Przygody po prostu. Bo wiesz, akurat moje życie w Polsce było całkiem fajne. Wiesz co, jak przyjechałam tutaj, to wszyscy mnie pytali, po co ja tu przyjechałam (...) Bo tak naprawdę to był taki czas, kiedy ludzie nie wyjeżdżali wtedy. Ale myśmy mieli

trochę takich też innych historii związanych z jakby taką trochę prywatną stroną. Natomiast... generalnie za przygodą, za przygodą. I tak się stało, że wtedy... (...). Wiesz co, mnie zawsze fascynowało i jakby już wcześniej wybierałam się do Nowego Jorku. (...). Zaczęliśmy budować jakby swoje życie na nowo, i ja, i on, bo jesteśmy oboje jakby po przejściach. W związku z tym tak to wyglądało. (W3)

Mieszkam od paru lat w Nowym Jorku, mieszkalem też w innych częściach, jak Vancouver, Toronto, chwilę w Paryżu, wiadomo Kraków, w Warszawie też przez chwilę, bardzo krótko i Nowy Jork, najdłużej chyba z tych wszystkich miejsc. (...) od bardzo wczesnych lat chciałem mieszkać w Nowym Jorku, może miałem 4 latka, jak mówiłem, że wyprowadzam się do Nowego Jorku i jakoś to się później tak stało, że tak było. Ale to jest też związane z tym, co robię. (...) Kanada, to jest trochę taki młodszy, mniej zdolny brat Ameryki i to się czuło, zwłaszcza w branży, w której ja pracuję (...). Zatrękniałem na tyle, że się przeprowadziłem, jeszcze po drodze, wróciłem na chwilę do Polski i przeprowadziłem się znowu tutaj (...). Już zacząłem po drodze tę procedurę o wizę talentu i dostałem, zdaje się od 2018 roku ją miałem chyba (W6)

Wewnętrzna chyba, świadomość. Chciałem po prostu tu być. Nie wiem, zawsze gdzieś ta Ameryka była u nas na tapecie, ciocia z Ameryki przyjeżdżała, wujek z Ameryki. Nie wiem, co mi imponowało, coś musiało imponować. Nigdy się nie zgłębiałem w sumie jakoś w ten temat. (...) Ja lubię chyba miasta, duże miasta. (...) I podobało mi się duże miasto. Nie wiem, zawsze podobał mi się język angielski. No i do tego doszły finanse, czyli moje zainteresowanie. Ja się po prostu interesuję jakby rynkami kapitałowymi, inwestycjami, to jest coś, co lubię robić. (W8)

Ale wracając, to był chyba taki załączek mojej migracji w moim życiu. To było wszystko spowodowane muzyką, ale wracając do tego momentu, kiedy miałem 15+ lat to dostałem autobiografię Milesa Davida od mojego kolegi z zespołu. (...) Po przeczytaniu tej książki Milesa Davisa, jego autobiografii, która wywarła na mnie niesamowite wrażenie stwierdziłem, że Nowy Jork to jest to, gdzie ja chcę być, to jest to, gdzie ja chcę przyjechać i mieszkać. (...) To, co przeczytałem w jego książce było dla mnie wow, to miasto jest niesamowite (...). Ja chciałem być wśród sztuki, wśród rzeczy, które się dzieją, wśród ciekawych ludzi, którzy tworzą ciekawe i fajne rzeczy, którzy są awangardowi, nietuzinkowi. To jest miejsce, do którego ja jadę (...). No, ale moja mama powiedziała nie, obronisz się, to ja ci kupię bilet do Nowego Jorku i OK dobra, deal. No i mama mi kupiła ten bilet i przyjechałem tutaj we wrześniu, 31 września 2005 roku. Tak jak śpiewał Kazik, ta historia zaczyna się na JFK. Byłem tak podekscytowany, że to się w głowie nie mieści. (W 15)

Podsumowując powyższe spostrzeżenia, tylko 10 z 24 wyszczególnionych przez M. Czaika i C. Reinprecht (2022) czynników napędzających migrację występuje w przypadku badanych przeze mnie polskich imigrantów poakcesyjnych w USA. Są to: rozwój miejski (istnienie globalnych, wielkich miast); struktura rodzin (wynikająca z niej konieczność opieki nad członkami rodziny); rozwój ludzki (usługi edukacyjne i możliwości zawodowe); doświadczenie migracyjne; aspiracje i postawy; polityka migracyjna;

migracyjne społeczności i sieci; normy kulturowe i powiązania (w tym kultura migracji); relacje genderowe; powiązania transnarodowe (w wymiarze międzynarodowym i osobistym). Klasyczne czynniki wypychające i przyciągające, zakorzenione w ekonomii i sytuacji politycznej, są w tym przypadku zminimalizowane. To, co dodatkowo należy uwypuklić to kwestia wpływu kultury popularnej na podejmowanie decyzji migracyjnych, przemian wzorów myślenia, zmierzających do coraz większej otwartości i przemian w zakresie tożsamości, idących w kierunku postaw bardziej kosmopolitycznych, które jak już przeszło dekadę temu zauważył Ulrich Beck, wiążą się ze świadomością ambiwalencji w środowisku zacierających się różnic i sprzeczności kulturowych oraz możliwości kształtowania w takich warunkach własnego życia (Beck 2006: 4).

5. Kilka słów na zakończenie

Polska zbiorowość w Stanach Zjednoczonych to typowy przykład „grupy długiego trwania”. Strumień migracyjny jest w tym przypadku bardzo trwały, ukształtowany jeszcze w wieku XIX. I choć akces Polski do struktur unijnych zmienił geografie mobilności polskiego społeczeństwa, to USA nadal pozostają głównym krajem przyjmującym polskich imigrantów. Uchwycone w tym tekście podstawowe prawidłowości polskiej poakcesyjnej imigracji transatlantyckiej i przemiany migracyjnej zbiorowości w USA, spowodowane akcesją do UE, są znaczące i to w kilku wymiarach: dynamice i natężeniu migracji, sytuacji społeczno-ekonomicznej imigrantów, w tworzeniu się nowych skupisk migracyjnych, w formach migracji i w końcu migracyjnych ścieżkach i przyczynach wyjazdów. Te ostatnie, w odróżnieniu od poprzednich fal, są z reguły pozaekonomiczne i pozapolityczne; niejednokrotnie napędzane powiązaniami rodzinnymi i zawodowymi aspiracjami, ale też kulturą globalną, popularną, przekształceniami tożsamościowymi oraz doświadczeniami migracji i podróży w innych krajach. Inny też wymiar ma doświadczanie migracji tymczasowej przez polskich imigrantów. W „nowe” doświadczanie migracji transatlantyckiej Polaków, o czym w zasadzie w literaturze przedmiotu wspomniano bardzo rzadko, wpisują się też cyrkulacje i migracje wielokrotne. Innymi słowy polska imigracja do USA zmieniła swój charakter. Siłą rzeczy wymaga to wyjścia z okowów utrwalonych i mocno zakorzenionych wśród badaczy podejść i możliwości interpretacyjnych. Po pierwsze, być może, należałoby podjąć dyskusję nad wskazaną we wstępie problematyką periodyzacji, na podstawie których formułowano często wnioski o statusie grupy. Jak pisze D. Gabaccia, odnosząc się do współczesnej włoskiej imigracji w USA, „nowe wymiary życia migrantów stają się widoczne wraz z nową periodyzacją” (2017: 189). Po drugie, dystansu wymagają analizy i interpretacje dokonywane na bazie dawnych (aczkolwiek stale obecnych zarówno w amerykańskim piśmiennictwie, jak i bazach statystycznych), opartych na politycznej definicji regionów Europy, sposobów klasyfikacji poszczególnych europejskich grup i co za tym wyjaśniania ich obecnej sytuacji kontekstem socjalistycznym i postsocjalistycznym. Stosowanie takiego

podejścia w zupełnie nowych warunkach geopolitycznych i społeczno-kulturowych, przynajmniej w przypadku opisu poakcesyjnej polskiej grupy imigracyjnej, stwarza ryzyko wpadnięcia w pułapkę *abuses of history*. Być może rację ma zatem S. Vertovec pisząc, że „celem powinno być zatem wyjście poza różnorodność etniczną i zamiast tego uwzględnienie różnorodności doświadczeń migracyjnych, cech społeczno-kulturowych i różnic w przebiegu życia” (Vertovec 2007)?

Bibliografia

- Alba R., Nee N. (2005) *Remaking the American Mainstream. Assimilation and Contemporary Immigration*. Cambridge: Harvard University Press.
- American Community Survey 2022: DP02, B05006, S0201 <https://data.census.gov/> (data dostępu: 05.08.2024).
- American Community Survey 2010, <https://data.census.gov/> (data dostępu: 20.08.2013).
- American Community Survey 2015, <http://factfinder.census.gov/> (data dostępu: 25.04.2017).
- Anacka M. (2010). Poakcesyjne migracje Polaków – ciągłość czy zmiana? *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*, 4, 37–54.
- Babiński G. (2009). *Polonia w USA na tle przemian amerykańskiej etniczności*. Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM
- Batalova J., Oyolola F. (2024). *European Immigrants in the United States*, Migration Information Source, Migration Policy Institute, <https://www.migrationpolicy.org/article/european-immigrants-united-states-2022> (data dostępu: 21.08.2024).
- Bayor R.H. (2014). *Encountering Ellis Island: How European Immigrants Entered America*. Baltimore, Maryland: Johns Hopkins University Press.
- Beck U. (2006). *The Cosmopolitan Vision*, Malden and Cambridge: Polity Press.
- Beck U., Grande E. (2008). *Cosmopolitan Europe*, Cambridge: Polity Press.
- Cieslińska B. (2012). *Emigracje bliskie i dalekie. Studium współczesnych emigracji zarobkowych na przykładzie województwa podlaskiego*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Czaika M., Reinprecht C. (2022). *Migration Drivers: Why Do People Migrate?*, w: Scholten P. (ed.), *Introduction to the Migration Studies*. Springer. IMISCOE Research Series, 49–82
- Daniels R. (2002). *Coming to America: a History of Immigration and Ethnicity in American Life*. New York: Perennial.
- DeSipio L., De la Garza R. (1998). *Making Americans, Remaking America: Immigration and Immigrant Policy*. Colorado: Westview Press.
- Diner H., Bon Tempo C. (2022). *Immigration. An American History*. New Haven: Yale University Press.
- Eich-Krohne A. (2013). *Twenty-first Century Trends in Highly Skilled Migration*, w: Steven J. Gold S.J., Nawyn S.J. (ed.). *International Handbook of Migration Studies*. New York: Routledge 153–164.
- Erdman M.P. (1998). *Opposite Poles: Immigrants and Ethnicity in Polish Chicago, 1976–1990*. University Park, PA: Penn State Press.
- Erdmans M.P. (2000). Polonia in the New Century: We Will Not Fade Away, *Polish American Studies*, 1, 5–24.
- FBP-1 Profile of Selected Demographic and Social Characteristics: 2000, People Born in Poland, US Census Bureau, Special Tabulations (STP-159) <http://www.census.gov> (data dostępu: 10.01.2009).

- Fihel A. (2018). *Przyczyny migracji*, w: Lesińska M., Okólski M. (red.), *25 wykładów o migracjach*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 68–77.
- Fiń A. (2014). Współczesna polska emigracja w USA: skala, rozmieszczenie przestrzenne, przyczyny wyjazdów. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*, 2, 105–131.
- Fiń A. (2015). The Newest Polish New Yorkers. Social and Demographic Profile. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*, 4, 193–214.
- Foner N. (2019). The Uses and Abuses of History: Understanding Contemporary US Immigration, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1, 4–20.
- Foner N. (2006). Then and Now or Then to Now: Immigration to New York in Contemporary and Historical Perspective, *Journal of American Ethnic History* 25: 33–47.
- Foner N. (2022). *One Quarter of the Nation. Immigration and Transformation of America*. Princeton: Princeton University Press
- Gabaccia D. (2017). *Afetrword*, w: Ruberto L.E., Sciorra J. (ed.). *New Italian Migration to the United States*, Chicago: University of Illinois Press, 185–191.
- Garapich M.P. (2014). *Wpływ poakcesyjnych migracji na polską diasporę – zarys problematyki*, w: Lesińska M., Okólski M., Slany K., Solga B. (red.), *Dekada członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Społeczne skutki emigracji Polaków po 2004 roku*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 283–303.
- Garapich M.P., Grabowska I., Jaźwińska E. (2018). *Migracje poakcesyjne z Polski*, w: Lesińska M., Okólski M. (red.), *25 wykładów o migracjach*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 208–220.
- Główne kierunki emigracji i imigracji na pobyt stały w latach 1966–2023*. Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Demograficznych, <https://stat.gov.pl/> (data dostępu: 21.08.2024).
- Iglicka K. (2008). *Kontrasty migracyjne Polski. Wymiar transatlantycki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2017–2022*, Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Demograficznych, <https://stat.gov.pl/>
- Immigrants by Country of Birth: 1961 to 2005: 2005 Yearbook of Immigration Statistics*, U.S Department of Homeland Security, <https://ohss.dhs.gov/topics/immigration/yearbook> (data dostępu: 20.08.2013).
- Kaczmarczyk P. (2008). *Współczesne procesy migracyjne z Polski. Stan wiedzy. Przegląd Polonijny*, 4, 41–74.
- Kaczmarczyk P. (2010). Poakcesyjne migracje Polaków. Próba bilansu, *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*, 4, 5–36.
- Kula M. (2007). Migracje: zmienne zjawisko długiego trwania, *Przegląd Polonijny*, 2, 9–17.
- Kulpińska J. (2018). „Zwyczajne” życie z nieuregulowanym statusem prawnym. Różne strategie funkcjonowania polskich nieudokumentowanych imigrantów w Stanach Zjednoczonych – studium przypadku, *Studia Sociologica: Współczesne procesy migracji zamorskich*, 1, 60–74.
- Massey D.S. (1999). *Why Does Immigration Occure? A Theoretical Synthesis*. in: Hirschman Ch., Kasinitz P., De Wind J. (ed.), *The Handbook of International Migration. The American Experience*. New York: Russel Sage Foundation, s. 34–52.
- McDonagh E. (1953). *Ethnic Relations, in the United States*. New York: Appleton Century Crafts.
- Michalikova N. (2017). *New Eastern European Immigrants in the United States*, New York: Palgrave Mcmillan.
- Michalikova N. (2018). Segmented Socioeconomic Adaptation of New Eastern European professionals in the United States, *Comparative Migration Studies*. 6:8, 1–27.

- Migration and migrant population statistics 2022*, Eurostat 2022, <https://ec.europa.eu/eurostat/> (data dostępny: 21.08.2024).
- Morawska E. (2007). *Transnationalism* in: Waters M.C., Ueada R. (ed.) *The New Americans. a Guide to Immigration since 1965*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 149–163.
- Passel J.S., Krogstad J.M. (2024). *What We Know About Unauthorized Immigrants Living in the U.S.* Pew Research Center, <https://www.pewresearch.org/data> (dostępny: 20.08.2024).
- Population Division. *Historical General Statistic on the Foreign-born Population of the United States: 1850 to 2000* (2006). Working Paper No. 81., US. Census Bureau, Washington DC.
- Robila M. (2010). *Eastern European Immigrant Families*. New York: Routledge.
- Ruberto L.E., Sciorra J. (2017). *Introduction: Real Italians, New Immigrants*, w: Ruberto L.E., Sciorra J. (ed.), *New Italian Migration to the United States*, Chicago: University of Illinois Press, 1–32.
- Schiller Glick N. (1999). *Transmigrants and Nation-States: Something Old and Something New in the U.S. Immigrant Experience*, w: Hirschman Ch., Kasinitz P., De Wind J. (ed.), *The Handbook of International Migration. The American Experience*, Russel Sage Foundation, 94–119.
- Selected Population Profile in the United States 2011*, American Community Survey, <http://factfinder2.census.gov> (data dostępny: 20.08.2013).
- Simpson Bueker C. (2005). Political Incorporation Among Immigrants from Ten Areas of Origin: The Persistence of Source Country Effects, *International Migration Review*, 1, 103–140.
- Sosnowska A. (2013). Robotnicza arystokracja i biedni profesjonalści. Imigranci z Polski i byłego Związku Radzieckiego w Nowym Jorku na przełomie XX i XXI wieku, *Central and Eastern European Migration Review*, 1, 37–54.
- Triandafyllidou A. (2022). Temporary Migration: Category of Analysis or Category of Practice?, *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 16, 3847–3859.
- UK Census 2021, *Population of the UK by country of birth and nationality: year ending June 2021*, <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration> (data dostępny: 21.08.2024).
- US Census 2010, <http://factfinder.census.gov> (data dostępny: 20.08.2013).
- Vertovec S. (2007). Super-diversity and its Implications. *Ethnic and Racial Studies*, 30, 1024–1054.
- Vertovec S. (2023). *Superdiversity. Migration and Social Complexity*. New York: Routledge.
- Waters M.C., Ueada R. (ed.) (2007). *The New Americans. a Guide to Immigration since 1965*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Yearbook of Immigration Statistics US Department of Homeland Security: od 2005 do 2022, Office of Homeland Security Statistics <https://ohss.dhs.gov/topics/immigration/yearbook> (data dostępny: 05.08.2024).
- Zierner U., Sean P. (ed.) (2012). *East European Diasporas, Migration and Cosmopolitanism*, New York: Routledge.